

Alojz Kralj

Rodil se je leta 1937 v Novem Sadu, od leta 1941 pa je živel v Mariboru, kjer je maturiral na drugi gimnaziji, nato se je vpisal na ljubljansko fakulteto za elektrotehniko, kjer se je po diplomi zaposlil. Po doktoratu je leta 1973 dobil Fulbrightovo štipendijo za delo na prestižni Univerzi Južne Kalifornije (USC). Tja je odšel z ženo, svojo vrstnico, slikarko Irino Rahovsky Kralj. Tudi v 80. letih je izmenično delal v Sloveniji in Chicagu, takrat je bil že svetovno priznan strokovnjak za funkcionalno električno stimulacijo – prvi na svetu je s tem dosegel stojo in preprosto hojo paraplegičnih oseb. Na fakulteti za elektrotehniko UL je prvi uvedel študij industrijske robotike in ustanovil laboratorij za robotiko. Leta 1995 je postal 39. rektor Univerze v Ljubljani, po dvehletnem rektorskem mandatu pa je dolgo deloval kot ekspert za evalvacijo evropskih univerz. Je dobitnik vrste domačih in tujih priznanj in nagrad. Od leta 1997 je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, od leta 1999 do 2002 je bil podpredsednik SAZU; od leta 2009 je član Evropske akademije znanosti in umetnosti. Pred desetletjem je izgubil ženo, s katero ima dve hčerki, od tedaj se veliko posveča tudi ohranjanju in predstavljanju njenih umetniških del.

Prof. dr. Alojz Kralj je bil tudi nadarjen telovadec, treniral je skupaj z Mirom Cerarjem, a se je nato posvetil elektrotehniko in postal svetovno priznan strokovnjak za funkcionalno elektrostimulacijo.

Nekdanji rektor, ki je oživiljal hrome ude

Zaradi uvedbe interneta na ljubljanski univerzi ga je preganjalo računsko sodišče

Akademika Alojza Kralja, drugega rektorja v samostojni Sloveniji, ki je marca dopolnil 84 let, že desetletja zaznamuje rahel nasmešek, ki mu skoraj nikoli ne izgine z obraza. Med iskanjem koticke za naš pogovor v prostorih Slovenske akademije znanosti in umetnosti pa je pokazal, da tudi ni izgubil športne kondicije. Če ne bi bil tako zagret za elektrotehniko, bi kot nadarjen telovadec morda odšel na olimpijske igre. A za potovanja po svetu vseeno ni bil prav nič prikrajšan, po njegovih besedah jih je bilo toliko, da se jih je sčasoma celo naveličal.

JASNA KONTLER SALAMON

Ni pa se prof. dr. Kralj še naveličal pisanja, vseh njegovih del je že skoraj 400, in odkar je zares upokojen, tudi branja leposlovja. Zadnja knjiga na njegovem bralnem seznamu je Ingoličev roman *Lukarji*, kar je med drugim povezano s tem, da Kraljev oče izvira s Ptuja.

Kaj je vašega očeta zaneslo v Srbijo in kaj je od tam vašo družino vrnilo v Slovenijo?

Moj oče je bil strojni ključavničar, v kraljevini Jugoslaviji je služil vojsko v mornarici in se nato zaposlil v francoski firmi v Dugem Ratu pri Splitu, tam je spoznal mamo, se z njo poročil in odšel z njo v Vojvodino. Mamina družina je izvirala iz Vršca, imela je švicarske in poljske prednike. Pred drugo svetovno vojno je imela mama, ki je tako kot oče govorila več jezikov, trgovino v Novem Sadu. Nato se je vsa mamina družina izselila v Avstralijo, moj oče pa ni hotel tja in se je po izbruhu druge svetovne vojne z družino, takrat smo bili že trije otroci, z veliko iznajdljivostjo prebil do Slovenije, kjer je našel službo v Mariboru. Učil je v šoli za kovinarske poklice, in to tako uspešno, da se je izognil vpoklicu v nemško vojsko.

Talente staršev ste očitno podedovali tudi otroci, saj ste se vsi izsolali in ustvarili uspešno kariero?

Bo držalo. Moj starejši brat Viljem je prav tako elektroinženir, bil je profesor na ljubljanski fakulteti za strojništvo. Mlajši brat Zmago je veterinar, vodil je veterinarski zavod v Murski Soboti in bil tudi državni sekretar v prvi vladi samostojne Slovenije. Sam sem diplomiral na elektrotehniko, starejša sestra

Nela pa je končala srednjo kemijsko šolo in se zaposlila v Nemčiji.

Ste ostali povezani?

Po upokojitvi vsi štirje živimo v Sloveniji in se obiskujemo, z najstarejšim bratom, ki kot jaz živi v Ljubljani, pa skoraj vsak dan skupaj hodiva, da si ohranjava zdravje.

Kako se spominjate svojih študijskih let?

V svojem študiju – tri leta so bila takrat skupna za vse tehniške študije, šele

nato je sledila delitev – sem užival, vse izpite sem naredil v prvem roku, a z denarjem za študij mi je šlo na tesno, saj je bilo v naši družini več študentov hkrati in smo si morali sami pomagati. Že v gimnaziji sem včasih zaslužil več kot oče, ker sem popravljaval radioaparate. V sedmi gimnaziji in kasneje med študijem sem v ljubljanski študijski dvorani tudi treniral telovadbo, bil sem v republiški vrsti, treniral sem skupaj z Mirom Cerarjem. Verjetno bi lahko šel na velika tekmovanja, a je moj študij zahteval navzočnost na fakulteti, tako

sem se temu športu po nekaj letih odpovedal in se zagnal v študij.

Ko sem diplomiral, sem šel za nekaj mesecev v Nemčijo, po vrnitvi pa me je za 25 let potegnilo v funkcionalno elektrostimulacijo (FES), kjer je bila v ospredju rehabilitacija ohromelih in delno ohromelih po poškodbah hrbtenice. Področju, ki ga je pri nas vodil prof. dr. Lojze Vodovnik, sem tudi sam dodal svoj avtorski prispevek, ko sem predlagal hkratno uporabo treh kanalov, da smo pri stimulaciji zaobjeli kolke, kolena in gležnje. Tega

Že dvajset let ponavljam, da lahko govorimo o internacionalizaciji neke univerze samo takrat, ko gredo njeni profesorji za nekaj časa v tujino.

nisem patentiral, ker sem menil, da to pripada celotnemu človeštvu, sem pa dokazal prvenstvo s svojo objavo v ugledni ameriški reviji.

Sredi devetdesetih let ste postali rektor. Kaj je najbolj zaznamovalo vaš mandat?

Sam sem najbolj ponosen na dvoje. Najprej na to, da sem po vzgledu, ki sem ga dobro spoznal med svojimi gostovanji na tujih univerzah, tudi na ljubljanski s pomočjo tedanjega resornega ministrstva uvedel tako imenovano sobotno leto za samostojno akademsko delo, do katerega imajo profesorji pravico vsakih sedem let. Žal se to na članicah univerze vse do danes ni prijelo. Menda zato, ker ministrstvo tega ne plača. A saj tudi v tujini ne plača. Profesorji so plačani tam, kamor gredo raziskovat, njihovo domačo plačo pa dobi deloma njihova družina, deloma pa tisti, ki jih nado-meščajo. Kot rektor sem na celotno univerzo pripeljal tudi internet in imel, zaradi s tem povezanih stroškov, težave z računskim sodiščem.

Vrsto let ste za evropsko združenje univerz ocenjevali visokošolske institucije. Kako bi na podlagi teh vaših izkušenj na kratko ocenili tiste, ki jih imamo pri nas?

Sam bi gotovo kaj spremenil na naših univerzah. Že dvajset let ponavljam,

da lahko govorimo o internacionalizaciji neke univerze samo takrat, ko gredo njeni profesorji za nekaj časa v tujino. Tisti, ki ga v tujini nočejo, tudi za domačo univerzo ne more biti dober.

Vaša žena, Irina Rahovsky Kralj, je bila ugledna slikarka, ki je imela veliko razumevanja za vaše delo, a vam menda ni dovolila, da bi podpirali njeno umetniško kariero?

Res je, vse je želela narediti sama, podpiral sem jo lahko šele po njeni smrti. Ženo sva imela zelo srečen zakon. Spoznala sva se v Crikvenici, kjer sva poleti delala v otroški zdravstveni koloniji. Žena je bila po očetu ruskega rodu, njen oče, Pavel Fjodorovič Rahovsky iz plemiške družine v Odesi, je kot študent carske vojaške akademije po oktobrski revoluciji pobegnil v kraljevino Jugoslavijo, tam je postal državni uradnik in v kabinetu politika Antona Korošca spoznal tam zaposleno Ljubljanko Ivo Koman, ki je nato postala njegova žena in Irinina mama.

Vse sem dal na stran, da sem lahko sam negoval ženo in bil do smrti z njo, kot je tudi želela.

Kljub različnosti poklicev sva z ženo imela veliko skupnih konjičkov. Denimo ljubezen do dolgega plavanja in uživanje v miru hišice v Motvarjevcih pri Bogojini, kjer je bil ženin slikarski atelje. Potem je zbolela za rakom, prepozno so ga odkrili. Takrat sem bil še zelo aktiven v združenju evropskih univerz in tudi drugje, a sem vse dal na stran, da sem lahko sam negoval ženo in bil do smrti z njo, kot je želela. Zadal sem si tudi poslanstvo, da skupaj s hčerko Tamaro uredim ženino umetniško zapuščino. Glavni sad tega je obsežna monografija, ki je izšla pri Slovenski matici, s čimer se je vsaj delno izpolnila ženina želja, da so njena dela čim bolj dostopna ljudem.

Kaj še izpolnjuje vaše dneve?

Sem ponosen dedek petih vnukov, zadovoljen, ker so skoraj vsi že diplomirali. Imeli bomo strojnega inženirja, biokemičarko, menedžerko in matematika, ena vnukinja pa že pripravljala doktorat in je zaposlena v Novartis.

Bil je drugi rektor ljubljanske univerze v samostojni Sloveniji. FOTOGRAFIJI JURE ERŽEN